

חשבון חדש שהוא ישי

צאטניק, יהושע שפיגל, רחל אורבך, ד"ר דבורצקי, רוכמן ואחרים, שנתנו לנו תעודות ועדויות. שחלק מהן אפשר להמחין. יושבים בארץ פעילי המרד ומאלגני ההתנגדות. אם יליד הארץ, ויהא מוכשר כמו נתן שחם, מטפל בנושא זה — הוא כאילו נכנס לתחום שאינו שלו.

קרוב לודא, שעדי-הראיה היו גרתעים מלהעלות על הבמה העברית, כזכר לשר אה, תחילה דוקא משתפר-פעולה וגנבים שניצולו, אלא בראש וראשונה היו מעלים גיבורים חיוביים, את אלה שהרימו את נט המרד. תמיד כשמופיעה על הבמה העברית דמות של פרטיון (כמו ב"בערבות הנגב", למשל) — הדמות היא במקצת מגוחכת, וניכרת ההתנשאות של יליד-הארץ על איש-הגולה, כל עוד סופר-הגולה הראוי לשמו לא יבוא לידי ביטוי על הבמה העברית — לא ישוקפו הדמויות הללו במלוא עמקותן. התעודות תהיה לקויה. אך אין לקבוע הלכה ללא ערעור, הגאונים אינם פלולים בכלל זה, פרנץ קאפקה לא היה באמריקה, ואיש לא ערער על זכותו לכ"חוב על אמריקה. כשם שדאנטה לא הצליח, כפי שידוע לנו, לקבל ויזה הלוך וחדור לגיהנום ולגן-עדן — והוא מילא איכ"ש את משימתו ב"קומדיה האלוהית" בלי תעודותיו.

לזכותו של נתן שחם יש לומר, שהוא נגע בבעיה העדינה בידיים עדינות, וטוב שהמחזה הוצג. ההצגה בכללה חיובית, והעיקר — המגמה הומאנית.

★

הבמאי יוסף מילוא עשה עבודה נקייה, חלקה ומהושבת. אולי — נקיה מדי, חלקה מדי, מהושבת מדי, יש דברים הצריכים קצת חספוס. פסלים יודעים את הסוד הזה. רודאן, למשל, כשרצה לפסל דמות מסוערת — לא חיטב את כל האבן, והראש מזדקל כאילו מן התווה ובוהו. מחומר שנשאר בגלמותו, ניצולי המחנות אינם יכולים להיות מהוקצעים כל-כך. למשל, השחקן יוסף ידין גותן את דמות המתגרס, מי שהיה קאפו, והוא התעלם הפ"ע מן החוק האלמנטרי בתיאטרון, שלכל תפקיד ביוגרפיה משלו. השחקן צריך להת-

עמק בשאלה — מה קרה לגיבור לפני הופיעו על הבמה. י. ידין מהאר באופן משכנע את ההווה של גבורו, אך לא ניכר רים בו — מיד עם הופעתו — סימני העיבר של איש הקאפו. הוא לא הרחיב את התפקיד במימד הזמן.

סגנון ההצגה, בביומו של י. מילוא, מתקרב לסגנון של סרט טוב (ואין אנו אומרים זאת, חלילה, לננאי). התפאורות (הצייר — משה טמיר) המתחלפות לע"מים קרובות (יתר על המידה) ומגניבות הלואי משרות אורח נוחה לקליטת המחזה. המשחק עומד על רמה מקצועית. לאה קנוט הוסיפה משהו מן התעודות: היא היתה פעילה במהתרת בצרפת (לפני הופעתה על הבמה הצרפתית). ניכר כמה תפקיד זה קרוב לה ולרוחה. אורה ע"ר כנה, אריה קסריבר (ששיחק פעם על הבמה היהודית והפולנית) נקלט ומש"חורש בתיאטרון העברי. בכל השחקנים ניכרת הוד המאמנה של הבמאי י. מילוא. "חשבון חדש" מאשר את חשבון הישן: זכות העדיפות מגיעה למקור.

י. מ. ניימן

שוב ונצליח שחקן עברי להתבלט הודות למחזה מקורי — "חשבון חדש" מאת נתן שחם, בביומו של יוסף מילוא בתיאטרון הקאמרי.

השחקן — זלמן לביוש. כי זאת לדעת, העיקר בתיאטרון הוא השחקן. מעצב הדמות, נושא המשימה, תמיד אנו מחפשים בהצגה את השחקן, המדליק את הצופים, המשכנע באמת שלו, לזלמן לביוש, בתפקיד מנהל-העבודה פומרנץ, האמנה, הוא יצר את הדמות של אדם, שהיה במחנה ריכוז, הגיע לארץ, וזכרונות-העבר נאבקים בו עם רצון-ההשתרשות. מאבק בין יצרים — והוא מוסר אותה באולשת, בתיותך דיבור, בחריפות וברפנות. זו לביוש הוא שחקן ותיק בארץ. בשעתו ביים ב"משמרת הצעירה". אחר נסע לאמריקה להשתלם, ובשובו ניסה כוחו בביום ב"קאמרי". משום-מה בחר לביומו במחזה של המשורר

הדאקאדאנטי אוסקר ויילד — מחיי החברה הגבוהה באנגליה. הנסיון נכשל, מפני שלא ייתכן אחרת, כששואבים מבארות רחוקות ומתעלמים מהמעין הקרוב. אנו חוזרים וטורענים שלועזיות בינונית מוכרחה להביא לידי הקיינות ולניוונו של התיאטרון וגם של השחקן. הנחה זו, שסנובים רוצים לראות בה לאומיות צרה, מתאשרת והולכת. רק מקלאסיקה, ממחזות לועזיים אקטואליים בעלי רמה גבוהה, והעיקר — מן המ"קול ייבנה התיאטרון העברי. המקור הוא המעבדה לעשייה. העתידה במשך זמן להגיע לידי יצירה.

★

אל נתיימר ואל נתרברב. הדרמטורגיה העברית הצעירה עדיין בשלבת הראשון, היא בתהליך של עשייה. גם המחזה "חשבון חדש" של המחזאי הצעיר והמוכ"שר נתן שחם עשוי. זה מחזה סכימטי, הוא על גבול הרפורטז'ה. ניכרים בו אפילו סימני חפזון, אך הוא חיובי ביסודו והוא מאני בסופו.

מעשה ב"קאפו", יהודי ששיתף פעולה עם הנאצים. הוא בא לארץ, למחנה סדום וכמהנדס הוא רוצה "לבנות ולהיבנות". יליד-הארץ שילף אקדח (בלי נסיון של רצח "לא הולך" על הבמה העברית...) ומכריו בפתיחות תמימה כי אינו רוצה שיסתובבו כאן פושעים. הם מוכרחים לבוא על ענשבם. הסוף הוא: "אל תדון את חברך עד שתגיע למקור". אין לנו הרשות לשפוט. בעבודה מכפר הפושע על עונו ומיטהר. אמת זו מותנית, אפשר לומר — מסולפת: את מעל סדום בנו דוקא איידיאליסטים כי, אלמוג.

במחזה ניכרת ההשפעה של סארטר והיא אפוא סטאנצ'אליות. הנסיבות קובעות פעולותיו של אדם. מצבים חדשים, שלא נתנסינו בהם, מולידים תגובות שלא שיי ערנון.

נתן שחם, איש הפלמ"ח, סגן מבית אבא הסופר — תרבות. יש בו הצירוף הנדיר של אינטלקטואליות, ידיעת הממש (טראקטוריסט בקיבוץ) ומוסיקליות (פזר בתזמורת חובבים). הוא התקוה הבולטת של התיאטרון העברי, ופרס גנסי, שהוע"בק לו ע"י חבר השופטים ב"הבימה". מצ"דיק את התקוה.

האם צריך היה נתן שחם לנגוע בכלל בבעיה של ניצולי המחנות — זאת היא בעיה, יש פנים לכאן ולכאן. לפי עניות דעתי, מוטב להשאיר את הנושא הזה לניצולי המחנות, שחיו את מוראות הש"ח אה. יושבים בתוכנו סופרים שהיו בגיטאות, במחנות, ביערות, כמו א. סוצקבר, ק.